

กรมทรัพย์สินทางปัญญา
กระทรวงพาณิชย์

เล่มที่ 80
วันที่ประกาศโฆษณา

เลขที่ประกาศ 232
5 มกราคม 2567

ประกาศโฆษณาการรับขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

เลขที่คำขอ	65100306	วันที่ยื่นคำขอ	23 กันยายน 2565
สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	ส้มควายภูเก็ต หรือ Phuket Garcinia หรือ Som Kwai Phuket		
รายการสินค้า	ส้มควายผลสด ส้มควายแห้ง และส้มควายผง		
ผู้ขอขึ้นทะเบียน	จังหวัดภูเก็ต		
ที่อยู่	ศาลากลางจังหวัดภูเก็ต ถนนเจ้าฟ้า ตำบลตลาดเหนือ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต 83000		

1. คุณภาพ ชื่อเสียง คุณสมบัติหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า

คำนิยาม

ส้มควายภูเก็ต (Phuket Garcinia หรือ Som Kwai Phuket) หมายถึง ส้มควายพันธุ์ pedunculata มีลักษณะทรงผลกลม ร่องผิวเปลือกตื้น เนื้อละเอียด หนา แน่น รสชาติเปรี้ยวจัด จำหน่ายในรูปแบบผลสด แบบแห้ง และแบบผง โดยผ่านกระบวนการแปรรูปตามวิธีการที่กำหนด ปลูกและแปรรูปในเขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ต

ลักษณะของสินค้า

(1) พันธุ์ส้มควาย : สายพันธุ์ pedunculata มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Garcinia pedunculata*

(2) ลักษณะทางกายภาพ

(2.1) ส้มควายผลสด

- ผล ทรงกลม ร่องผิวเปลือกตื้น ผิวเปลือกค่อนข้างเรียบ ผลสุกแก่สีเหลืองนวล
- เนื้อ สีเหลืองนวล ละเอียด เหนียว หนา แน่น ไม่มีเสี้ยน
- รสชาติ เปรี้ยวจัด

(2.2) ส้มควายแห้ง มีลักษณะเป็นแผ่นค่อนข้างบางหรือในลักษณะอื่น โดยนำไปทำให้แห้งสนิทแต่ไม่กรอบ ไม่เกาะติดกัน มีกลิ่นหอมที่บ่งถึงรสเปรี้ยว เมื่อนำไปผ่านความร้อนด้วยการต้มหรือลวกจะคืนตัวจนมีความนุ่ม เหนียว ไม่เปื่อยยุ่ย รสชาติเปรี้ยวจัด

(2.3) ส้มควายผง ส้มควายที่ทำให้แห้งสนิทแล้วบดเป็นผงแบบหยาบหรือแบบละเอียด ไม่จับตัวเป็นก้อน รสชาติเปรี้ยวจัด

2. กระบวนการผลิต

การปลูก

(1) การเตรียมต้นพันธุ์สมควาย สามารถขยายพันธุ์ด้วยวิธีการเพาะเมล็ด หรือเสียบยอด หรือตอนกิ่ง หรือติดตา

(2) สามารถปลูกได้ทั้งปี โดยพื้นที่ที่เหมาะสมควรมีฝนตกชุก สภาพดินควรเป็นดินร่วนปนเหนียว ระดับความสูงไม่เกิน 600 เมตรจากระดับน้ำทะเล

(3) ระยะปลูกที่เหมาะสม ควรอยู่ในช่วง 5 x 5 เมตร ถึง 8 x 8 เมตร หรือตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่

(4) ขุดหลุมปลูกขนาดไม่น้อยกว่า 50 x 50 x 50 เซนติเมตร ควรรองก้นหลุมด้วยปุ๋ยหรืออินทรีวัตถุ หรือสิ่งอื่นตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ นำต้นพันธุ์ลงปลูกในหลุม กลบดิน รดน้ำให้ชุ่ม ใช้ไม้ยึดลำต้นกันโยก และควรมีตาข่ายพรางแสง

การดูแลรักษา

(1) ควรให้น้ำตามความเหมาะสม เพื่อให้ได้รับน้ำอย่างเพียงพอ โดยปรับปริมาณการให้น้ำตามช่วงระยะการพัฒนาดอกและผล หรือตามสภาพแวดล้อมในแปลง

(2) การใส่ปุ๋ย ควรใส่ปุ๋ยอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง หรือตามระยะพัฒนาการของต้น ได้แก่ หลังเก็บเกี่ยวผลผลิต ระยะเร่งสร้างดอก ระยะบำรุงผล และระยะปรับปรุงคุณภาพผลผลิต สำหรับประเภทและอัตราการใช้ปุ๋ยพิจารณาให้เหมาะสมกับอายุ ขนาดต้น และความอุดมสมบูรณ์ของดิน หรือตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่

(3) การตัดแต่งกิ่ง ทำการตัดแต่งกิ่งที่ไม่ต้องการออก เช่น กิ่งที่มีโรคและแมลงทำลาย กิ่งกระโดง กิ่งไขว้ กิ่งไม่สมบูรณ์ เป็นต้น และควรทาแผลด้วยยาป้องกันกำจัดเชื้อรา

(4) การกำจัดวัชพืช ควรทำการกำจัดวัชพืชอย่างสม่ำเสมอ

(5) การกำจัดศัตรูพืชและโรคพืช ควรสำรวจแปลงปลูกอย่างสม่ำเสมอ เพื่อป้องกันและวางแผนในการกำจัดโรคและศัตรูพืช

การเก็บเกี่ยว

(1) สามารถเก็บเกี่ยวได้ตลอดทั้งปี และต้องเก็บเมื่อผลแก่จัดแต่ยังไม่สุกงอม โดยสังเกตจากสีของผลจากสีเขียวนวลเป็นสีเหลืองอ่อน ร่องผลต้นจนเกือบเรียบทั้งผล หรือระยะที่เหมาะสม คือ 70 – 90 วัน นับจากระยะหลังดอกบาน

(2) กรณีต้นสูงควรใช้ตะกร้อหรืออุปกรณ์สำหรับสอย กรณีต้นไม่สูงควรใช้กรรไกรตัดข้าวผล ไม่ควรบิดหรือดึงผลสมควาย โดยเก็บเกี่ยวอย่างระมัดระวังไม่ทำให้เกิดรอยแผลหรือผลบอบช้ำ และให้มีภาชนะบรรจุหรือใช้วัสดุรองผลผลิตระหว่างเก็บเกี่ยว ทั้งนี้ ไม่ควรวางบนพื้นดินโดยตรง

(3) ผลสมควายสดต้องเก็บไว้ในสถานที่ที่สะอาด โปรง และอากาศถ่ายเทได้ดี มีวัสดุสำหรับรองรับและไม่วางบนพื้นโดยตรง เพื่อรอการจำหน่ายหรือนำไปแปรรูปต่อไป ทั้งนี้ หากจะนำไปแปรรูปควรใช้ผลสมควายสดที่เก็บเกี่ยวภายในระยะเวลาไม่เกิน 3 วัน

การแปรรูป

(1) ส้มควายแห้ง

(1.1) นำผลส้มควายสดที่เก็บเกี่ยวภายในระยะเวลาไม่เกิน 3 วัน คัดเลือกผลที่แก่จัด เนื้อแน่น ไม่ช้ำ ไม่มีรอยเจาะทะจากแมลง นำมาผ่าครึ่งเอาเมล็ดออกแล้วผานเป็นแผ่นบางๆ หรือตามรูปทรงที่ต้องการ เพื่อให้สามารถทำให้แห้งสนิทได้

(1.2) นำส้มควายที่ผานแล้ววางเรียงในภาชนะที่เหมาะสม แผ่ไม่ให้ซ้อนกัน นำไปตากแดด 3 – 4 วัน ให้แห้งสนิท หรือนำไปผ่านกรรมวิธีอื่น ๆ ที่ทำให้แห้งสนิท เช่น ตู้อบล้างแสงอาทิตย์ ตู้อบดูดความชื้น เป็นต้น ให้มีความชื้นไม่เกินร้อยละ 12 โดยมีการจัดการและควบคุมให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล

(1.3) ส้มควายเมื่อแห้งสนิทแล้ว ให้นำไปบรรจุในภาชนะหรือบรรจุภัณฑ์ที่มีความแห้ง สะอาด สามารถป้องกันการเปียกชื้น และไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนจากสิ่งไม่พึงประสงค์ ปิดให้มิดชิด เก็บไว้ในสถานที่ที่สะอาด โปร่ง และอากาศถ่ายเทได้ดี มีวัสดุสำหรับรองรับและไม่วางบนพื้นโดยตรง เพื่อรอการจำหน่าย หรือนำไปแปรรูปเป็นส้มควายผงต่อไป

(2) ส้มควายผง

(2.1) นำส้มควายแห้งมาลดความชื้นให้เหลือไม่เกินร้อยละ 6 ก่อนทำเป็นส้มควายผง

(2.3) ส้มควายที่ผ่านกระบวนการตามข้อ (2.1) แล้ว นำมาบดให้มีลักษณะเป็นผง ซึ่งผลิตได้ทั้งแบบหยาบ หรือแบบละเอียด หรือลักษณะอื่นๆ ตามวัตถุประสงค์การใช้งาน ซึ่งกรรมวิธีการผลิตและการบรรจุต้องเป็นไปตามมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสถานที่ผลิตต้องได้รับอนุญาตจากกระทรวงสาธารณสุข

การผลิต กองเก็บ การจำหน่าย และการส่งมอบ

(1) เกษตรกรหรือผู้ผลิต ต้องขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกผู้ผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ส้มควายภูเก็ต

(2) ผู้แปรรูปหรือผู้ประกอบการที่จำหน่ายสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ส้มควายภูเก็ต ต้องรับซื้อผลผลิตจากผู้ผลิตที่ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกผู้ผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ส้มควายภูเก็ต แล้ว

(3) ผู้แปรรูปหรือผู้ประกอบการที่จำหน่ายสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ส้มควายภูเก็ต ต้องแยกเก็บสินค้าออกจากสินค้าประเภทอื่นอย่างชัดเจน

การบรรจุหีบห่อ

(1) รายละเอียดบนฉลาก หรือบรรจุภัณฑ์ ให้ประกอบด้วยคำว่า “ส้มควายภูเก็ต” หรือ “Som Kwai Phuket” หรือ “Phuket Garcinia”

(2) ให้ระบุชื่อและสถานที่ผลิตหรือจัดจำหน่าย วันที่ผลิต วันหมดอายุ วิธีการบริโภค หรือข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค และเป็นไปตามคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

3. ความสัมพันธ์ระหว่างสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดภูเก็ต เป็นจังหวัดในภาคใต้ของประเทศไทย ตั้งอยู่ระหว่างละติจูดที่ 7 องศา 45 ลิปดา ถึง 8 องศา 15 ลิปดาเหนือ และลองจิจูดที่ 98 องศา 15 ลิปดา ถึง 98 องศา 40 ลิปดาตะวันออก มีลักษณะเป็นเกาะอยู่ในทะเลอันดามัน พื้นที่ร้อยละ 70 เป็นภูเขา และร้อยละ 30 เป็นพื้นที่ราบซึ่งอยู่ตอนกลางและตะวันออกของเกาะ

ลักษณะดินเกิดจากการสลายตัวของหิน กรวด และศิลาแลง ดินดังกล่าวปกคลุมทั่วทั้งบริเวณพื้นที่เชิงเขาและชายฝั่ง ซึ่งเกิดจากการพัดพาทับถมของกระแสน้ำและคลื่นลม ทางด้านตะวันตกและตอนกลางของเกาะเป็นพื้นที่ราบต่ำ กว่าบริเวณอื่น ๆ จึงถูกทับถมด้วยดินและตะกอนใหม่ซึ่งเกิดจากการพัดพามาทับถมโดยกระแสน้ำ และกลุ่มชุดดิน ตะกอนน้ำพาเชิงซ้อน เนื้อดินเป็นพวกดินเหนียว ดินบนมีเนื้อดินเป็นดินร่วนเหนียวปนทราย ดินร่วนปนทราย ดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายหยาบถึงดินเหนียวปนทรายหยาบ ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงกรดเล็กน้อย (pH 5.0 - 6.5) อินทรีย์วัตถุในดินล่างอยู่ในระดับ ปานกลาง และด้วยลักษณะพื้นที่ที่ยังคงสภาพความเป็นป่า ส่งผลต่อการเติบโตของส้มควาย เพราะเป็นพืชที่ต้องอาศัยร่มเงา และพื้นที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ มีอินทรีย์วัตถุและธาตุอาหารหลักที่สำคัญ

ลักษณะภูมิอากาศสามารถจำแนกได้เป็น 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม ฤดูฝน เริ่มประมาณกลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม ฤดูหนาว เริ่มประมาณกลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ตลอดทั้งปีมีอุณหภูมิเฉลี่ย 27.7 องศาเซลเซียส และเพราะจังหวัดภูเก็ตตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของภาคใต้ ปริมาณน้ำฝนที่ตกส่วนมากขึ้นกับร่องมรสุมที่พัดผ่านและมรสุมที่พัดปกคลุม ในฤดูฝนจะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดปกคลุมอย่างเต็มที่จึงมีฝนตกชุกตลอดทั้งปี

ด้วยสภาพพื้นที่ที่เหมาะสมโดยเป็นเขตร้อนชื้น มีฝนตกชุก ระดับความสูงไม่เกิน 600 เมตรจากระดับน้ำทะเล สภาพดินเป็นดินร่วนปนเหนียว จึงเหมาะสมต่อการการปลูกต้นส้มควาย ด้วยปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลให้น้ำและดินของจังหวัดภูเก็ต อุดมไปด้วยธาตุอาหารหลักที่จำเป็น ทั้งไนโตรเจนและฟอสฟอรัสที่ช่วยทำให้ต้นส้มควายเจริญเติบโต ทั้งในมิติของการจัดการใบ ดอก และติดผล ยังมีโพแทสเซียม ธาตุอาหารรอง และธาตุอาหารเสริมที่ส่งผลต่อคุณภาพของผลส้มควาย

ประวัติความเป็นมา

“ภูเก็ต” ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับการเรียกขานผืนดินนี้ของชาวทมิฬ ในปีพ.ศ. 1568 ว่า “มณิคราม” หมายถึง เมืองแก้ว ซึ่งมีความหมายตรงกับชื่อ ภูเก็ต ที่ปรากฏในจดหมายเหตุเมืองกลาง ฉบับที่ 1 และได้มีการเรียกขานจนกลายเป็น ภูเก็ต ซึ่งได้ปรากฏในราชกิจจานุเบกษา มาตั้งแต่ พ.ศ. 2450 เป็นต้นมา จังหวัดภูเก็ตมีพืชท้องถิ่น คือ ต้นส้มควาย ต้นแก้วแก่ที่พบมีอายุกว่าหนึ่งร้อยปี ซึ่งจากเรื่องเล่าสืบต่อกันหรือข้อสันนิษฐานในตำบลกมลา จังหวัดภูเก็ต มีว่าอาจมีการนำผลหรือเมล็ดพันธุ์มาโดยพ่อค้าวาณิชหรือชาวเรือที่มีการเดินเรือเข้ามาที่เกาะภูเก็ตตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และพบว่าหาดกมลาที่มีความสวยงาม จึงได้เข้ามาแวะพักและได้เตรียมผักผลไม้ต่างๆ เพื่อมาประกอบอาหาร ในขณะที่ทำอาหารได้ทั้งเมล็ดพืชผักต่างๆ ไวน์จอกและเจริญเติบโตขึ้น ปรากฏว่ามีต้นไม้ชนิดหนึ่งให้ผลที่มีรสเปรี้ยว คนดั้งเดิมในพื้นที่ไม่เคยรู้จักผลไม้ชนิดนี้รู้เพียงว่าผลใหญ่โต มีรสชาติเปรี้ยวสามารถนำมาปรุงอาหารได้ อีกทั้งทรงพุ่มก็มีความใหญ่โต เมื่อปลูกตามหัวไร่ปลายนาจะให้ร่มเงา พวกควายมักจะเข้าไปนอนใต้ร่มเงาของต้นไม้ต้นนี้ ครั้นผู้ใหญ่จะทำอาหารก็มักจะให้เด็กๆ ไปเก็บผลตรงต้นที่มีควายนอน จึงเรียกติดปากกันมาว่า “ต้นส้มควาย” ต่อมาได้มีการขยายพันธุ์กระจายไปทั่วจังหวัดภูเก็ต ซึ่งในปัจจุบันพบว่ามีต้นส้มควายที่มีอายุกว่าร้อยปีอยู่ในพื้นที่ตำบลกมลาหลายต้น จนถือเป็นต้นไม้คู่ตำบลกมลา คนทั่วไปมักรู้กันว่าถ้ามากมลาไม่มาหาทุเรียนก็มาหาส้มควาย ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 ได้จัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบางหวานพัฒนา ทำการแปรรูปผลิตภัณฑ์ส้มควาย และต่อมาในปี พ.ศ. 2553 ได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบางหวานพัฒนา และเมื่อปี พ.ศ. 2556 องค์การบริหารส่วนตำบลกมลา มีการจัดงานวันเกษตรกมลาและงานกินทุเรียน

โดยภายในงานมีการจัดประกวดผลส้มควาย จนถึงช่วงปี พ.ศ. 2558 นายนิสิต จันทร์สมวงศ์ (ผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ตในขณะนั้น) มีนโยบายอนุรักษ์ส้มควายให้อยู่ร่วมกับป่าตามธรรมชาติ และหนุ่่นต่อยอดภูมิปัญญา “ส้มควาย” ให้เป็นสินค้าเด่นของจังหวัดภูเก็ต จึงร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องส่งเสริมการปลูกส้มควาย เพื่อนำมาแปรรูปเป็นอาหารพื้นเมืองและแปรรูปวัตถุดิบในอุตสาหกรรมเวชสำอาง ส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกส้มควายเป็นพืชเศรษฐกิจ สร้างอาชีพ มีรายได้ พึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยคุณค่าทางโภชนาการและสารสำคัญต่าง ๆ ของส้มควายภูเก็ต ผสมผสานกับกระบวนการผลิตที่พิถีพิถัน มีการควบคุมคุณภาพทุกขั้นตอนตั้งแต่กระบวนการผลิต การเก็บเกี่ยว จนถึงการแปรรูป โดยอาศัยทั้งภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อกันมา ร่วมกับการส่งเสริมจากหลายภาคส่วนในจังหวัด ส่งผลให้ส้มควายภูเก็ตเป็นสินค้าที่มีคุณภาพดี และสามารถดึงเอาประโยชน์ของส้มควายออกมาเป็นคุณสมบัติเฉพาะของสินค้าได้ จึงทำให้ส้มควายภูเก็ตเป็นที่ยอมรับ และเป็นที่ต้องการของตลาด ปัจจุบันมีการสั่งซื้อส้มควายแห้งและส้มควายผง โดยจำหน่ายทั้งแบบขายปลีก ขายผ่านช่องทางออนไลน์ และหน่วยงานต่าง ๆ สนับสนุนให้มีการส่งสินค้าไปจำหน่ายนอกพื้นที่จังหวัดภูเก็ต รวมถึงการร่วมงานแสดงสินค้าต่าง ๆ ทั่วประเทศอีกด้วย

4. ขอบเขตที่ตั้งแหล่งภูมิศาสตร์

ขอบเขตพื้นที่การปลูกและแปรรูป ส้มควายภูเก็ต ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดภูเก็ต รายละเอียดตามแผนที่

5. การพิสูจน์แหล่งกำเนิด

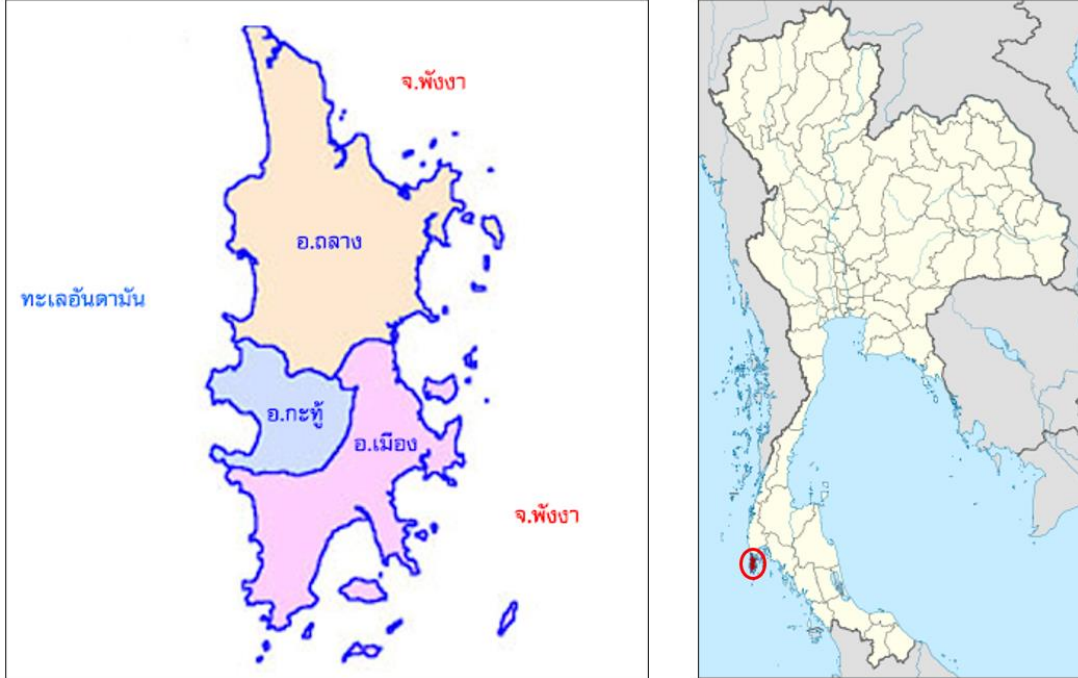
- (1) ส้มควายภูเก็ต ต้องปลูกและแปรรูปในเขตพื้นที่ที่กำหนด ตามกระบวนการผลิตข้างต้น
- (2) กระบวนการผลิตจะต้องผ่านการควบคุมตรวจสอบ คือ มีการขึ้นทะเบียนสมาชิกผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้า ส้มควายภูเก็ต รวมทั้งต้องมีเอกสารกำกับเพื่อการตรวจสอบย้อนกลับได้

6. เงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนดตามมาตรา 15

- (1) จัดให้มีการขึ้นทะเบียนสมาชิกผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้า ที่ประสงค์จะขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ส้มควายภูเก็ต
- (2) ผู้ขอขึ้นทะเบียนสมาชิกผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้า จะต้องปฏิบัติตามคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ส้มควายภูเก็ต และดำเนินการตามแผนการควบคุมตรวจสอบทั้งกระบวนการผลิตในระดับผู้ผลิตและระดับจังหวัด

แผนที่แสดงแหล่งภูมิศาสตร์ ส้มควายภูเก็ต

ขอบเขตพื้นที่การปลูกและแปรรูป ส้มควายภูเก็ต ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดภูเก็ต